

Türk Şiirinde

ESTETİK ÖZNEİNİN EPISTEMOLOJİK DÖNÜŞÜMÜ

MEHMET ALİ GÜNDOĞDU

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2022, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 251
Edebiyat: 118

ISBN 978-625-8371-58-1
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, 2022

Yazar: Mehmet Ali Gündoğdu

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Editör: Feyzi Çimen

Mizanpaj/Kapak Uygulama:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. A.Ş.
(Sertifika No: 46519)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Gündoğdu, Mehmet Ali

Türk Şiirinde Estetik Öznenin Epistemolojik Dönüşümü

/ Mehmet Ali Gündoğdu (Dr. Öğr. Üyesi) Editör: Feyzi Çimen (Dr. Öğr. Üyesi)

İstanbul : DBY Yayınları, 2022.

139 s. ; 15,0 x 21,0 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 251) ___ Dizin var.

ISBN 978-625-8371-58-1

1- Edebiyat 2- Türk Edebiyatı 3- Türk Şiiri 4- Şiir Bilgisi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

MEHMET ALİ GÜNDOĞDU

Türk Şiirinde
**ESTETİK ÖZKENİN
EPİSTEMOLOJİK
DÖNÜŞÜMÜ**

“dün”den öğrendikleriyle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

İçindekiler

Ön Söz.....	7
Giriş.....	11
1. İnsan ve Toplum Hayatının Yansıma Alanı Olarak Sanat.....	15
2. Estetik Özne.....	21
3. İslam ve Tasavvuf Düşüncesinde Güzellik Anlayışı.....	31
4. Klasik Osmanlı Şiirinin Tasavvufi Temelleri	49
5. Klasik Osmanlı Şiirinde Benliğin Paranteze Alınması	57
6. 19. Yüzyıl Türk Şiirinde Bireyin, Egonun Doğuşu	69
7. Sosyal Benlik Algısının Şiire Hâkim Olması.....	83
8. Tevfik Fikret’in Şiirlerinde Yaratıcı Özne Olarak “Ben”	87
9. Cumhuriyet Devri Türk Şiirinin Epistemolojisi.....	115
10. Cumhuriyet Şiirinde Tasavvuf Eksenindeki Arayışlar	119
Sonuç.....	123
Kaynakça.....	133
Dizin	137

Ön Söz

Bundan dört yıl önce bir grup akademisyen arkadaşla beraber çıkardığımız Şarkî Dergisi'nde İslam estetiği konusunda bir dosya hazırlamaya karar vermiştik. O dönem dergi çevresinde bir heyecan halkası olduğundan bu dosyayı en güzel şekilde çıkartabilme telaşında idik. Tam beş ay derslerden ve başka meşguliyetlerden fırsat bulduğumuz her gün ve her saati bu dosyayı en güzel şekilde hazırlamaya ayırdık. Kütüphane çalışmaları, kitap mağazalarında konu hakkında yeni çıkmış kitap arayışları, başka dergilerin taranması, konunun uzmanları ile yaptığımız röportajlar ve belki de en ufuk açıcı olanı geceler boyu süren mütalaa ve tartışmalar bu sahada çok büyük bir açığın olduğunu ve pek çok şeyin de yanlış bilindiğini bize gösterdi. Ayrıca konu hakkında daha bir yığın çalışma yapılması gerektiği kanısına da vardık.

Sanat ve edebiyat tarihimize baktığımızda şekil ve kalıplar içerisinde her şey sanki olması gerektiği gibi duruyordu. Yeni Türk Edebiyatı'nın duayeni Mehmet Fuat Köprülü'nün yaptığı kıstas esas alınarak İslamlık öncesi ve sonrası gelişen bir edebiyat halkası 19. yüzyıla kadar geliyordu. 19. yüzyılda Batı'ya yönelişle beraber birden yeni bir edebiyat ve sanat dairesi içerisine giriveriyorduk. Bugün işleyen güncel sanatın kaynağı hep 19. yüzyılda aranıyordu. Nasıl bir keskin dönüşüm süreci ise, bütün edebiyat tarihimizde 19. yüzyıl devrilişler, yıkılışlar ve yeniliklerle doluydu. Gazete ve nesrin gelişimi,

yeni türler, piyes-tiyatro eserleri ve sahneleri, müşahhas biyografiler, yeni bir tarih yazıcılığı, hikâye ve romanın gelişimi, romantizm, realizm ve naturalizm akımlarının Batı ile koşut olarak bize yansması hep bu dönemde özellikle 1859 sonrasında ortaya çıkıveriyorlardı.

Yepyeni bir edebiyat halkasına girdiğimizi gösteren bütün bu gelişmeler arasında, estetik alanda yeri çok başka olan bir türün diğerlerinden farklı bir seyir izlemesi dikkat çeker. Evet, doğrudan güzel sanatlar içerisinde anabileceğimiz, dil estetiğinin özünü teşkil eden şiir sanatından bahsediyorum. 19. yüzyılda bize gelen diğer türlerin, örneğin romanın ya da piyesin, özü itibarıyla eskiden mesnevilerde, halk hikayelerinde ya da orta oyununda bulunduğu iddia edilebilir. Ancak bu iddia, bu türlerin her bakımdan yepyeni bir tür gibi, Batı'da karşılığı bulunan yeni birer isimle bu dönemde doğdukları gerçeğini değiştirmez. Ancak estetik söyleyiş olarak tanımladığımız şiir sanatında diğer türlerden farklı olarak sürekli bir devamlılık ilkesinin bulunduğu bir gerçektir. Dolayısıyla bu türde diğerleri gibi yepyeni bir doğuştan hemen bahsedemiyoruz. Zihniyet noktasında bir eksen kaymasını göz ardı edersek; şekil ve biçim noktasında farklı yönelişlerle beraber; Klasik dönemde o günün şartları ve konuları bu türe malzeme teşkil eder iken, şimdi ise bugünün dünyasındakiler malzeme olarak kullanılmaktadır. Ancak malzeme farklılığı, sığ bir değişimdir ve bir eksen kaymasını göstermez. Örneğin 14. yüzyıl Klasik şiiri ile 17.'yi karşılaştırdığımızda da malzeme noktasında pek çok fark bulabiliriz. Bu durum bir eksen kaymasını doğurmaz. Peki 19. yüzyılda şiir sanatında ciddi bir eksen kaymasına sebep olan ve önceki yüzyıllardaki değişimlerden çok farklı olarak asıl dönüşen nedir?

Bu soru etrafında geçmişte pek çok çalışma yapılmıştır. O dönemde yaşayan Namık Kemal ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi edebiyatçılar ile başlayan, sonraki yüzyılda yaşayan Ahmet Hamdi Tanpınar ve Mehmet Kaplan gibi araştırmacılar ile devam eden, şimdi de üniversitelerimizin güzide Yeni Türk Edebiyatı uzmanlarına kadar uzanan ve şiir sanatında neyin nasıl dönüştüğünü anlatan pek çok

makale ve kitap kaleme alınmıştır. Hatta bu kitapta çokça referans verilen Tanpınar'ın 19. Asır Türk Edebiyatı'nda bu konu hakkında pek çok şey bulabilmek de mümkündür.

Bunların üzerinde yeterince durulduğu için ben bu kitapta bu konuya tekrar temas etmeyeceğim. Ancak buradaki asıl amacım; insan, toplum ve sanat arasındaki yoğun ilişki bağlamında şiir sanatının dönüşümünü yorumlamak.. Sanat ve edebiyatın değişmesi ancak insan ve toplumun değişmesi ile mümkündür. Bu açıdan baktığımızda, bir şekilde özünde devamlılık ilkesine sahip olan şiir sanatı üzerinden insan ve toplumun nasıl değiştiğini okuyabiliriz. Aslında insan ve toplumun değişmesine bağlı olarak şiir sanatında şekil ve içerik olarak nelelerin değiştiğini de edebiyat tarihi kitaplarında az çok bulabiliriz. Ancak şiirin dayandığı arketipi esas alarak; mısralar, kullanılan kelimeler ve bunların taşıdığı semantik dünya üzerinden yola çıkarak nasıl bir epistemolojik zihin dönüşümünün gerçekleştiğini okumaya çalışmak bana çok orijinal ve çekici geldi. Bu bağlamda bütün bir zihniyet değişimi değil; toplum olarak yeni girdiğimiz medeniyet dairesi ile insan ve benliğine bakışın sanat içerisindeki dönüşümü konusu beni cezbedi.

Her sanat dalı yüzyıllar içerisinde oluşan bir inanış ve geleneğin epistemolojik birikimine yaslanır. İlerleyen yüzyıllardaki okur ve yazarlar çok geniş ve kapsayıcı bakamazlarsa; bu birikimin yansımalarıyla fark edemezler. Çünkü bu epistemolojik arka plan daha çok sanatçının bilinçaltında işler. Dolayısıyla şiirdeki dönüşüm, özellikle insan ve benlik söz konusu olduğunda, bize bu dönemdeki zihniyet değişiminin şifrelerini verebilir. Yani biz nasıl bir zihniyet, inanç ve duygu dünyasında yaşarken; sonrasında nasıl başka bir deryanın balıkları olduk? Şair, şiirini nazmederken, nasıl bir epistemolojik düşün ve duyumun arka planına sahipti ve şimdi bu nasıl değişti?

İşte bu temel sorularla uğraşırken bu epistemolojik değişimin arkasında en önemli meselenin estetik bir özne ve nesne dönüşümü olduğunu fark ettim. Klasik şairin dünyasına girmeye çalışarak o günkü topluma hâkim olan zihniyetin kodlarını kanonik şiir örneklerindeki mısra

ve kavramların anlam dünyasından çıkardıktan sonra; 19. yüzyıl şairlerinin şiirlerindeki mısra ve kavramlardaki anlam dünyasına geçtiğimde; en önemli farkın sanatın estetik öznesinin farklılaşması olduğunu gördüm. Yakaladığım bu inceliği Servet-i Fünûn'a kadar takip ettiğimde asıl dönüşümün Tevfik Fikret'te gerçekleştiğini, ancak onun tamamladığı epistemolojik eksen kaymasının çok önceden başlamış bulunan bir çözülmenin devamı olduğunu anladım. Bu gözle Fikret'in bütün şiirlerine tekrar göz gezdirdiğimde estetik öznenin yeni bir forma onunla kavuştuğunu gördüm. Yorumcular Fikret'i çok başka meseleler hakkında değerlendirirken; asıl onun Türk Edebiyatı'nda Batı ekseninde yaptığı dönüşümün sanatın doğrudan estetik öznesine yönelik olduğunu, ondan sonraki şairlerin onu tanısalar da tanınmasalar da övseler de eleştiriler de aslında onun bütünüyle dönüştürdüğü bir epistemolojiyi bilinç altında devam ettirdiklerini anladım. Bu kitabın ortaya çıkma serüveni de bu tespit ve araştırmaların yazıya geçirilmesi şeklinde oldu.

Kitapta önce insan ve toplum hayatının sanata aksini, sonrasında ise sanatın öznesinden neyi kastettiğimi açıkladım. Ardından İslam ve tasavvuf estetiğini ve bu estetiğin Klasik şiiri nasıl etkilediği anlattım. Bundan sonra ise Klasik şiirde estetik özne ve mutlak zat ilişkisini örnekler üzerinden geniş bir şekilde anlattım. Kitabın asıl merkezini ise 19. yüzyıldaki benlik merkezli dönüşüm süreci ve Fikret'in pek çok şiirinin analizi oluşturuyor. Son olarak da Cumhuriyet dönemindeki şiirlerde benlik konusunun devamını kısaca özetledim.

Bu çalışmada bana her an destek olan sevgili eşim Pınar Gündoğdu'ya ve eserin çıkmasını heyecanla bekleyen babam Sadık Gündoğdu ve annem Nesrin Gündoğdu'ya teşekkür ediyorum.

Ayrıca bu eseri baştan sona defaatle okuyup tashih ederek eserin kitaba dönüşmesinde verdiği çok değerli katkılar için Dr. Öğretim Üyesi Feyzi Çimen'e müteşekkirim.

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali Gündoğdu
Kartal, 2022

Kaynakça

- Adler, A. (1940). *The Practice and Theory of Individual Psychology*. (P. Radin, Çev.) London: Kegan Paul, Trench, Trubner & Co.
- Adler, A. (2014). *Modern Psikoloji*. Ankara: Yason Yayıncılık.
- Akdeniz, F. (2007). *Doğada, Sanatta, Mimaride Altın Oran*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Akkuş, M. (1993). *Nef'i Divânı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Aktaş, H. (Fall 2009). Modern Poetry That Could/Couldn't Exhaust Thr Classical Poetica And Sufism Doctrine From A Mystic Channel. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*(4/8), 442-462. doi:http://dx.doi.org/10.7827/Turkish-Studies.620
- Akün, Ö. (1994). Divan Edebiyatı. TDV İslam Ansiklopedisi içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 9, s. 389-427). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Altıntaş, H. (1998). Kur'an ve Estetik. *AÜİFD*(38), 66-71.
- Andrews, W. (1985). *Poetry's Voice, Society's Song -Ottoman Lyric Poetry*. Washington: The University of Washington Press.
- Arslan, A. (2005). *Felsefeye Giriş*. Ankara: Adres Yayınları.
- Artut, K. (2004). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Atalayer, F. (1994). *Temel Sanat Öğeleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aydın, E. (October 2019). The Role Of Nationality In The Genesis Of Modern Turkey. *Electronic Journal of Social Sciences*, 18(72), 1757-1766. doi:10.17755/esosder.551375
- Aydın, M. (1992). *Din Felsefesi*. İstanbul: Kent Basımevi.
- Ayvazoğlu, B. (2000). İlmü'l-Cemal. TDV İslam Ansiklopedisi içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 22, s. 146-148). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Ayvazoğlu, B. (2015). *Aşk Estetiği*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Balcı, M. (2011, 09 01). Pathos ve Ethos Arası Bir Kavram: Bilim Sosyolojisi. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*(12), 79-89.
- Başgelen, N., Akkaya, T., & Beksaç, E. (1990). *Kaynak ve Kökleriyle Avrupa Resim Sanatı*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Bilgin, A. (2011). Tekke Edebiyatı. TDV İslam Ansiklopedisi içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 40, s. 381-384). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Bozkurt, N. (2004). *Sanat ve Estetik Kuramları*. Bursa: Asa Kitabevi.
- Bozyiğit, A. (2020, Aralık). İslam Felsefesinde Estetik. *Bitlis İslamiyat Dergisi*(2), 68-79.
- Bukdahl, E. (2017). Art and Religious Belief: Lessons for Contemporary Theory. *The Journal of Somaesthetics*(3/1,2), 25-43.
- Can, Ş. (2005). *Mevlana / Hayatı-Şahsiyeti-Fikirleri*. İstanbul: Ötügen.
- Chittick, W. (2013). *Divine Love Islamic Literature and the Path to God*. New Haven: Yale University Press.
- Çaldak, M. (2018, Mart-Nisan-Mayıs). Modern Dünyanın Anlam Krizi ve İslam Estetiği. *Şarkî*(5), 91-95.
- Çaldak, S. (2018, Mart-Nisan-Mayıs). Divan Şiirinin Estetiği. *Şarkî*, 5, 44-51.
- Duranas, A. M. (1999). *Şiirler*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, M. (2001). *Estetik*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Düz, N. (2017, Kasım). Sanatta Özne-Nesne İlişkisi ve Yaratıcılık. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 28-36. doi:10.21666/muefd.322195
- Eagleton, T. (2004). *Edebiyat Kuramı*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Eco, U. (2007). *Çirkinliğin Tarihi*. (A. Ergün, Çev.) İstanbul: Doğan Egmont Yayıncılık.
- Emre, İ. (2018, Mart-Nisan-Mayıs). Batı Estetiği ve İslam Estetiği Üzerine Bir Mukayese Denemesi. *Şarkî*(5), 64-66.
- Enginün, İ., & Kerman, Z. (2011). *Yeni Türk Edebiyatı Metinleri-1-Şiir*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Erdoğan, K. (1998). *Niyazi-i Mısri Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Erkal, A. (2009). *17. Yüzyılda Divan Şiiri Poetikası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Fikret, T. (2005). *Rubâb-ı Şikeste*. İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (1969). *100 Soruda Tasavvuf*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Gülerce, A. (2014). Selfing as, with, and without othering: Dialogical (im)possibilities with Dialogical Self Theory. *Culture & Psychology*(20(2)), 244-255. doi: 10.1177/1354067X14526897
- Hançerlioğlu, O. (2013). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hatunoğlu, Ö. (2018, Mart-Nisan-Mayıs). Hayatın Seyri İçinde İslam ve Estetik. *Şarkî*(5), 67-76.
- Holbrook, V. (1994). *The Unreadable Shores of Love: Turkish Modernity and Mystic Romance*. Texas: University of Texas Press.
- İz, F. (2014). *Eski Türk Edebiyatında Nazım 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.

- Kadioğlu, İ. (Spring-2008). Interpretation of Islamic Mysticism Words System In The Niyazi-i Mısri's Tevhid Poet and His Tevhid Analysis. *Electronic Journal of Social Sciences*, 7(24), 152-170.
- Kalm, İ. (2018). *Barbar, Modern, Medenî - Medeniyet Üzerine Notlar*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Kalkışım, M. (1994). *Şeyh Gâlib Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kaplan, M. (2004). *Tevfik Fikret*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karademir, F. (2021). Güzelliğin Ontolojisine Dair. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(67), 176-188. doi:10.512901/dpusbe.819781
- Karaman, H. (2009). *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali*. İstanbul: Türk Diyanet Vakfı.
- Kısakürek, N. F. (2017). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Koç, T. (2016). *Zamanın Gözleri*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Koçak, A., & Yıldırım, H. (1999, Ağustos). İslam'da Tasavvuf ve Tarikatlar. *Diyanet Aylık Dergi*, 28-44.
- Konevî, S. (2009). *Tasavvuf Metafiziği*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Köprülü, M. (2006). *Divan Edebiyatı Antolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kul, E. (Ağustos 2015). A Conceptual Reading Attempt on Necip Fazıl's Poems In Terms of Sufistic Themes. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*(2), 163-194.
- Latifi. (1314). *Tezkire-i Latifi*. İstanbul: Dersaadet.
- Marchal, B. (1988). *La religion de Mallarmé: poésie, mythology et religion*. Paris: J. Corti.
- Molla, K. İ. (1853). *Mihnet-keşan*. İstanbul.
- Moran, B. (1991). *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Mutluel, O. (2008). *Kur'an ve Estetik*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Nicholson, R. (1923). *The Idea of Personality in Sufism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Okay, O., Aktaş, Ş., & vd. (2004). *Büyük Türk Klasikleri c.8*. Ankara: Ötügen.
- Okuyucu, C. (2004). *Divan Edebiyatı Estetiği*. İstanbul: L&M Yayınları.
- Öngören, R. (2011). Tasavvuf. TDV İslam Ansiklopedisi içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 40, s. 119-126). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Pierre, A., Jacquard, A., & Amblard, H. (1995). *Mutlak (Absolu)*. (M. Yakupoğlu, Çev.) İstanbul: Yky.
- Quash, B. (January 2013). The De-sublimations of Christian Art. N. Llewellyn, C. Riding, & (eds.) içinde, *The Art of the Sublime*. London: Tate Research Publication. <https://www.tate.org.uk/art/research-publications/the-sublime/ben-quash-the-de-sublimations-of-christian-art-r1140522> adresinden alındı
- Saban, A. (2004). *Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- San, İ. (1979). *Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık*. Ankara: İş Bankası Yayınları.
- San, İ. (2008). *Sanat ve Eğitim: Yaratıcılık, Temel Sanat Kuramları, Sanat Eleştirisi Yaklaşımları*. Ankara: Ütopya Yayınevi.

- Schimmel, A. (1975). *Mystical Dimensions of Islam*. North Carolina: The University of North Carolina Press.
- Schultz, D., & Schultz, S. E. (2011). *A History of Modern Psychology*. Belmont: Wadsworth.
- Shaw, W. (2011). *Ottoman Painting Reflections of Western Art From The Ottoman Empire to The Turkish Republic*. New York: I.b.Tauris&Co Ltd.
- Şahin, H., & Sevim, S. (2002). *Tasavvuf*. Ankara: İlahiyât.
- Şahin, V. (Autumn 2016). Mehmet Emin Yurdakul'un Şiirlerinde Kimlik Kuruluşu ve Benlik Algısı. *Journal of Turkish Language and Literature*(2/4), 117-134.
- Şentürk, A. A. (2007). Klasik Şiir Estetiği. T. Halman, & vd. içinde, *Türk Edebiyatı Tarihi* (Cilt 1, s. 361-402). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tanpınar, A. (1989). *Ahmet Hamdi Tanpınar Bütün Şiirleri*. (İ. Enginün, Dü.) İstanbul: Dergah Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (2003). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.
- Tarancı, C. S. (2014). *Otuz Beş Yaş*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Tarhan, A. (2013). *Makber*. (Ö. Uğurel, Dü.) İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Taş, M. (2012). İslam Sanat Felsefesinde Renk Teorisi. *İdil Dergisi*, 1(4), 118-125. doi:10.7816/idil-01-04-08
- Timuçin, A. (2008). *Estetik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Tornau, C. (Summer 2020). Saint Augustine. E. Zalta, & (ed.) içinde, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. California: Metaphysics Research Lab, Stanford University. <https://plato.stanford.edu/archives/sum2020/entries/augustine> adresinden alındı
- Tosyalıoğlu, B. (2010). *Emanet Risaleleri ve Tasavvufta Emanet Anlayışı*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Tasavvuf Bilim Dalı Yüksek Lisan tezi.
- Uç, H. (2009). *Tevfik Fikret'in Psikobiyoğrafisi*. Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayın Dağıtım.
- Uludağ, S. (1993). Cilve. TDV İslam Ansiklopedisi içinde, *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 8, s. 1). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.
- Üstüner, K. (2014). *Tasavvuf ve Klasik Şiirimiz*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Üstüner, K. (2007). *Divan Şiirinde Tasavvuf*. Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Üstüner, K. (2008-Güz). Sufism in Divans of the 14th and 15th Centuries. *TÜBAR*(XXIV), 271-294.
- Watts, R. (2015, Noviembre). Adler's Individual Psychology: The Original Positive Psychology. *Revista De Psicoterapia*(26), 123-131.
- Yakıt, İ. (2002). *Türk-İslam Düşüncesi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötügen Neşriyat.

Dizin

19. Asır Türk Edebiyatı 9

A

- A. Azmi Bilgin 54
- Abbe Pierre 17
- Abdülbaki Gölpinarlı 16, 61
- Abdülhak Hâmid 88, 127
- Adem Kasidesi 70, 72, 75, 78, 127
- Ahmet Atillâ Şentürk 53, 54, 67
- Ahmet Hamdi Tanpınar 8, 9, 15, 33, 34, 70, 71, 72, 77, 78, 79, 80, 81, 82
- Ahmet Haşim 112, 115
- Ahmet İhsan 89
- Ahmet Yesevi 124
- Akif Paşa 70, 72, 75, 76, 77, 78, 80, 85, 88, 127
- Alfred Adler 12, 83, 90, 91, 128
- Ali Şir Nevâyî 60
- Altın Oran 35, 36
- Arap 12, 54
- Aristoteles 32
- Aristotelesçi 35
- Aziz Augustine 17

B

- Batı 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 25, 27, 29, 57, 58, 71, 72, 75, 89, 93, 98, 112, 113, 116, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 131, 132
- Bâyezid-i Bistamî 55
- Beşir Ayvazoğlu 18, 51, 57, 63, 66, 71
- Bukdahl 15, 17

C

- Cahit Sıtkı Tarancı 117
- Chittick 63, 64, 65
- Cleopatra 108, 130

Ç

- Çile 120

D

- DNA 36
- Doğu 12, 13, 15, 19, 26, 49, 123

E	J
Edebiyat-ı Cedide 85	J.P.Sartre 93
Edebiyat-ı Cedideciler 89, 112	
El-Keşf 64	K
Esmâ-i Hüsnâ 102	Katolik 17
	Keçecizâde İzzet Molla 70, 78, 112, 117, 120, 127, 131
F	Kış Bahçesi 33
Fahir İz 53	Kur'an 16, 31, 32, 35, 36, 41, 50, 55, 63, 91, 92, 102, 108
Fârâbî 38, 39	
Fars 12, 54	L
Fransız 17	Latince 17
Füsûsu'l-Hikem 54	
	M
G	Makber 88, 127
Güzellik 16, 22, 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 49, 50, 53, 60, 61, 63, 102, 105, 125, 130	Mehmet Akif Ersoy 127
	Mehmet Emin Yurdakul 85, 127
	Mehmet Fuat Köprülü 7, 59
H	Mehmet Kaplan 8, 56, 93, 101
Hallâc-ı Mansûr 55	Mevlânâ Celaleddin Rumî 35, 54, 55, 65, 124
Hristiyan/-lık 15, 17, 18, 123	Mısır 108, 130
Hürriyet Kasidesi 84	Muhyiddin Arabî 124
	Mutasavvıf/-lar 31, 41, 46, 51, 52, 55, 62
İ	Münacaat 81
İbn Sînâ 38, 39	Müslüman/-lar 50, 57, 61, 78
İbnü'l-Arabî 50, 51, 55	
İbrahim Edhem 55	N
İbrahim Kalın 32	Namık Kemal 8, 84, 85, 127
İlmü'l-cemal 32	Necip Fazıl Kısakürek 119, 120, 121, 132
İmam-ı Gazalî 39, 50, 51, 124	Nef'î 66
İslâm 7, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 19, 26, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 57, 58, 59, 71, 72, 73, 91, 92, 96, 97, 102, 111, 116, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 129	Nicholas Adams 18
	Niyazî-i Mısrî 59, 61, 62, 63, 64

O	Ş
Orhan Hançerlioğlu 24	Şarkî Dergisi 7
Osmanlı/-lar 11, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 57, 80, 83, 84, 126, 127	Şeyh Gâlib 61, 62
Otuz Beş Yaş Şiiri 117	Şinasi 80, 81, 82, 83, 85, 90, 127
	T
Ö	Tanzimat 13, 79, 80, 84, 87, 113, 127, 131
Ömer Faruk Akün 51, 52	Tasavvuf 10, 12, 19, 31, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 72, 92, 111, 119, 121, 123, 124, 125
Ömr-i Muhayyel 101	Terci-i Bend 87, 127
	Tevfik Fikret 10, 13, 85, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 128, 129, 130, 131
P	
Pagan 17, 123	U
Peri-i Şi'rime 108	Ukde-i Hayat 94
Platon 32, 36	
	V
R	Vahdetü'l-vücut 121
Recaizade Mahmud Ekrem 8, 89, 128	Veysel Şahin 85
Reşid Paşa Kasidesi 81	Voltaire 81
Ruh-ı Eşârim 103	
	W
S	Walter G. Andrews 52
Sadreddin Konevî 61	
Sanat 7, 9, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 49, 53, 55, 57, 69, 70, 81, 84, 89, 96, 102, 103, 104, 105, 108, 109, 112, 115, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 131	Y
Sanatkâr 22, 23, 25, 41, 57, 112, 119, 124	Yeni Türk Edebiyatı 7, 8
Servet-i Fünûn 10, 80, 84, 89, 90, 91, 113, 128	Yunan 32
Sezar Karakoç 119, 132	Yunus Emre 55
Sigmund Freud 12, 90	
Süleyman Çaldak 53, 61, 96	Z
Sünnî 51	Ziya Gökalp 85
	Ziya Paşa 80, 87, 88, 127
	Zorunlu Varlık 39

Türk Şiirinde
**ESTETİK ÖZNEİNİN
EPİSTEMOLOJİK DÖNÜŞÜMÜ**

Sanat ve edebiyatın değişmesi ancak insan ve toplumun değişmesi ile mümkündür. Bu açıdan baktığımızda, özünde devamlılık ilkesine sahip olan şiir sanatı üzerinden insan ve toplumun nasıl değiştiğini okuyabiliriz. Türk şiirinin dayandığı arketip alanı esas alarak; mısralar, kavramlar ve bunların taşıdığı semantik dünya üzerinden yola çıkıp 19. yüzyılda nasıl bir epistemolojik zihin dönüşümünün gerçekleştiğini okumaya çalışmak oldukça ilginçtir. Bu bağlamda toplum olarak yeni girdiğimiz bir medeniyet dairesi ile beraber bütün bir zihniyet değişimi değil, yalnız insan ve benliğine bakışın estetik içinde nasıl dönüştüğü bu kitapta masaya yatırılmıştır.

Her sanat dalı yüzyıllar içerisinde oluşan bir inanış ve geleneğin epistemolojik birikimine yaslanır. İlerleyen yüzyıllardaki okur ve yazarlar çok geniş ve kapsayıcı bakamazlarsa; bu birikimin yansımaları hakkında fark edemezler. Çünkü arka plandaki bu birikim, daha çok sanatçının bilinçaltında işler. Sanatçının bilinçaltındaki en büyük gizem benliğiyle ilgili kodlardır. Bu kodların oluşmasında söz konusu birikim ile devirden devire taşınan ve bazı dönemlerde ise büyük değişimlere uğrayan kültürel epistemoloji etkindir. Bu kültürün değişmesi, şairin kendini okuması ve estetiğin üretimindeki rolüne büyük oranda etki eder.

Bu kitapta önce Klasik şiirin estetik özne noktasında dayandığı zihniyet açıklanır. Sonra, Tanzimat döneminde yaşanan değişim, örnek şiirler üzerinden anlatılır. Ancak estetik özne değişimi büyük ölçüde Servet-i Fünûn döneminde gerçekleştiği için Tefvîk Fikret şiirinde benlik metaforunun Sigmund Freud'un varlık telakkisine uygun bir şekilde ortaya çıkışı yine örnekler üzerinden ele alınır. Bu çalışmanın Türk şiirinin epistemolojik değişimi noktasında önemli bir boşluğu dolduracağı ümit edilmektedir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

ISBN 978-625-8371-58-1

9 786258 371581